

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф.д.ю.н. ЙОНКО ДИМИТРОВ КУНЧЕВ

относно

качествата на дисертационния труд на

проф.д-р ИВАН ЗАХАРИЕВ СЪЛОВ на тема

„Тенденции в развитието на наказателнопроцесуалното

доказателствено право на Република България“

с оглед присъждането на научната степен

„доктор на науките“, професионално направление 3.6

Право, Наказателен процес

Проф. Иван Сълов е роден на 08.06.1950 г. в гр.София. Средното си образование е завършил през 1968 г. а висшето през 1974 г. в ЮФ на СУ „Св. Климент Охридски“ по специалност Право, квалификация Юрист. От 1975 г. до 1980 г. е работил като следовател, след което като учен и преподавател в АМВР до 2010 г. Последователно е преминал през всички етапи на научното израстване. В момента е професор във ВСУ „Черноризец Храбър“. Научната му специалност е Наказателен процес.

Темата на дисертационния му труд е изключително актуална, доколкото наказателното производство може да гарантира справедливост на гражданите, само ако доказателственото право и доказателствената дейност са изградени на научно обосновани, демократични и непротиворечиви институти, насочени към разкриване на обективната истина. Според автора това в момента не е постигнато, а напротив, наблюдава се един регрес, водещ до еkleктичност и неопределеност, както се изразява авторът, с отрицателни рефлексии върху правата и законните интереси на гражданите.

Целта на изследването е да се осветлят и да започне един процес на преодоляване на отрицателните тенденции в развитието на българското

наказателнопроцесуално доказателствено право. Дисертантът определя като най-опасна за правата и законните интереси на гражданите тенденцията към подмяна на институтите на наказателнопроцесуалното доказателствено право с тайните способности и методи на ОИД, която вече е и нормативна и практическа реалност.

Предмет на изследването е на първо място негативното влияние на „Laissez-faire“ идеологията (позната още като неолиберализъм и пазарен фундаментализъм) върху правната ни система и наказателното ни производство, подменяща научната категория „обективна истина“ с безсъдържателния термин „истина“. Предмет на изследването са и основополагащи понятия на наказателнопроцесуалното доказателствено право, както и теоретичните виждания на конкретни автори процесуалисти, повлияни според дисертанта пряко или косвено от посочената идеология.

В съответствие с целта и предмете на изследването са и поставените задачи – опровергаване на посочените влияния и теоретични виждания по пътя на аргументирана научна критика.

В изследването е използван богат научен инструментариум. Успешно е приложен интердисциплинарният метод, който е позволил на дисертанта да стигне до същността на нещата. Наред с класическите изследователски методи са използвани и основни положения на епистемологията с оглед обосноваването на теоретичния статут на дадени виждания - подлежат ли на опровержение или са ненаучни. Използван е и инструменталният подход.

Трудът е в обем от 186 стр. и е структуриран в увод, четири глави, заключение и библиография.

Още в увода дисертантът е отбелязал, че дисертационният му труд от съдържателна гледна точка е продължение и доразвитие на друг негов труд от 2002 г. – „Съдът – разследващ орган, обвинител или арбитър в наказателното производство“. Акцентирал е върху това, че направените от него прогнози за тенденциите в развитието на наказателнопроцесуалната ни система напълно са се потвърдили. Това е израз на една последователност в научните му търсения, неповлияна от конюнктурни съображения.

В Глава първа е направено задълбочено изследване на негативното влияние на „Laissez-faire“ идеологията върху правната ни система и наказателното ни производство. Анализирани са теориите на Ф.Хайек, М.Фридман, В.Клаус и други идеолози и е посочено как те конкретно повлияват правната ни система, като водят до неопределеност, до неограничена от нищо дискреция, до съвършен произвол относно това, кои очаквания да се признаят за „легитимни“, и кои за „нелегитимни“.

Но освен на неолибералната идеология, авторът е обърнал внимание и на друга, успоредно развиваща се тенденция – възраждането на средновековни по същество институти на следствения (инквизиционния) процес, и инфилтрирането им в НПК, като е въвел и сполучливия израз в това отношение – „симетрия на опортюнитета“.

Дисертантът е отделил особено внимание на подмяната на наказателнопроцесуалната доказателствена дейност с тайните способности и методи на ОИД, т.нар. СРС. Това са конспиративни способности и методи, които не попадат под контрола на системата на основните начала на наказателния процес. Те притежават органични недостатъци, които ги правят непригодни за една последователна доказателствена дейност. Тези недостатъци са обстойно разгледани и анализирани от автора. Мнението му е, че придаването на СРС на статут на способности на доказване поставя под заплаха правата и законните интереси на гражданите. Посочените тези са аргументирано защитени от дисертанта.

Глава втора е посветена на основните понятия на наказателнопроцесуалното доказателствено право. Дисертантът изрично е посочил от какви методологични позиции е изхождал в изследването си. Те са материалистическото разбиране за обективна реалност, съществуваща извън и независимо от съзнанието на човека и адекватно познаваема от него. Успешно е използвана епистемологията на Карл Попър с оглед доказване на научната обосновааност на категорията обективна истина, а така също и на научния статус на теориите за същността на доказателствата в наказателния процес.

Изследвани са основополагащите за наказателнопроцесуалното доказателствено право понятия: факт; обстоятелства; данни (фактически данни); следи; информация. Основният извод е, че понятията факт и фактически данни (данни за факт) не са тъждествени. От тази позиция е

подложено на формалнологическа критика понятието „доказателствени средства“, като е възприето като правилно понятието за доказателства на руската теория. Но от друга страна авторът, използвайки инструменталния (прагматичния) подход, не настоява да се откажем от виждането на С.Павлов, а отстоява неговата практическа полезност, като създаващо необходимите гаранции за разкриване на обективната истина и за защитата на правата и законните интереси на гражданите.

В контекста на разликата между понятията факт и фактически данни е изразено и успешно защитено виждането, че въвеждането на т.нар. „психични факти“ като вид доказателство (невеществено доказателство), е необосновано. Правнорелевантните състояния на душевния живот са предмет на доказване – те се експлицират чрез деянието. Ненужно и необосновано е и лансирането на понятието „електронни доказателства“ като вид невеществени доказателства.

Глава трета е посветена на анализа на теоретичните виждания на някои автори процесуалисти, които според дисертанта са необосновани, неправилни в методологично отношение, подриват системата на основните начала на наказателния процес и директно водят до формалната теория на доказателствата, като дисертантът не твърди категорично, че именно това е била пряката цел на авторите. Твърди, че такъв е обективният резултат.

Такова е например виждането, че доказателствената стойност (процесуална стойност, юридическа сила) на доказателствата се парцелира на „пълна“ и „непълна“, и сборът от няколко „непълни“ доказателства води до едно „пълно“ доказателство – което дисертантът нарича „инквизиционна аритметика“.

Подложено е на критика виждането за т.нар. „убеждаващо въздействие“, свързано с „пълната“ доказателствена сила на „пълното“ доказателство, а така също и неуместното позоваване на теорията на гражданския процес.

Значително място е отделено на виждането, че от доказателствена гледна точка СРС са напълно равнопоставени с традиционните способи на доказване, дори че едно цялостно разследване може да се проведе само чрез прилагането на СРС, което виждане е подложено на убедителна аргументирана критика.

Развивайки своята аргументация, дисертантът обръща внимание на противоречията, алогизмите, еkleктизма и тавтологиите допуснати в критикуваните виждания. Но това са критики към теоретични виждания, на които може да се отговори също аргументирано – че няма алогизми, еkleктика и т.н. И алогизмите, и еkleктиката, и противоречията, и тавтологиите са понятия на епистемологията, ако са допуснати, те подриват научния статус на дадена теория. В тях не е вложен какъвто и да било негативен потенциал *ad personam*.

В Глава четвърта са анализирани в критичен аспект някои виждания относно наказателното производство, в контекста на националната сигурност. Основно внимание е обърнато на Решение № 10 на Конституционния съд от 28.09.2010 г., което е подложено на обстоен анализ и критика. Основното в това решение, с което дисертантът категорично не е съгласен, е, че може да се постанови осъдителна присъда само върху комбинацията от показанията на свидетел с тайна самоличност и СРС, като се има предвид, че свидетелят с тайна самоличност може да е служител под прикритие, т.е. СРС, че съдията не знае самоличността му (имаме таен източник на доказателства) и в крайна сметка се осъжда подсъдим само върху показанията на таен свидетел с неизвестна за съдията самоличност. И уговорката, че това е по изключение, никак не е убедителна. Дисертантът отбелязва, че в даден момент изключението може да стане практика.

Мога да посоча следните по важни приноси момента в труда:

За пръв път в наказателнопроцесуалната ни литература са изследвани преките и косвени влияния на „Laissez-faire“ идеологията върху наказателнопроцесуалната ни система след 1989 г., както и тенденцията към реанимиране на формалната теория на доказателствата;

За пръв път обстойно е анализирана подмяната на институтите на наказателнопроцесуалното доказателствено право с тайните способности и методи на ОИД и недопустимостта на тази подмяна;

Задълбочено са анализирани основните понятия на наказателнопроцесуалното доказателствено право на основата на функционалната концепция за информацията, като за пръв път в процесуалната ни литература е обоснована разликата между „факт“ и „фактически данни“;

Аргументирано е защитено виждането, че понятията „юридическа сила“, „доказателствена сила“ и „процесуална стойност“ са равностойни, като е дадено и определение за същността им. Защитено е виждането, че те не могат да се парцелират на „пълни“ и „непълни“, което води до формалната теория на доказателствата;

Аргументирано е защитено виждането, че не бива българското наказателнопроцесуално доказателствено право със своите специфики да се интерпретира като пречка за европейското правно сътрудничество. То е израз на законодателен суверенитет;

Защитена е тезата за недопустимостта осъдителни присъди да се постановяват само върху „съвкупността“ от показанията на анонимни свидетели и СРС. Направено е сполучливо предложение *de lege ferenda* за възстановяване на старата редакция на чл.177, ал.1 НПК, както и за нова ал.3 на чл.116 НПК, като гаранция срещу произволни тълкувания в ущърб на справедливия процес.

Добре би било дисертантът да е изследвал и въпроса за оценката в наказателния процес, особено през призмата на различните ценностни системи. Така трудът щеше да има по завършен характер. Според мен трудът е излишно обременен с цитирания, но според виждането на автора по този начин се избягват неясноти и възражения за неразбиране на дадени аргументи. Направените бележки не намаляват стойността на дисертационния труд. Той има подчертано теоретичен характер, но има и определена практическа стойност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, поради което си позволявам да препоръчам на уважаемото научно жури да присъди на проф.д-р Иван Захариев Сълов научната степен „доктор на науките“, професионално направление 3.6 Право, Наказателен процес.

София

30 .03. 2017 г.

проф.д.ю.н. Й.Кунчев